

PHA 302 PREHİSTORİK EKONOMİ-EKOLOJİ

KONU 13: MEZOAMERİKA'DAKİ GELİŞMELER, DİĞER BAZI UZAK

KARALARDAKİ GELİŞMELER

MEZOAMERİKA'DAKİ GELİŞMELER

Mezoamerika, tarımı geliştiren 3 ana bölgenin sonuncusuydu. Bu süreçle ilgili kanıtlardan büyük bölümü Meksika'da iklimin bitki kalıntılarını koruyabilecek kadar kuru olduğu dağlık bölgelerden, yani Teotihuacan ve Oaxaca'dan elde edilmektedir. Yakın Doğu'da tarımın çok yaygın olduğu M.Ö. 6.000 yılları gibi eski bir tarihte bile, Mezoamerika'da çok çeşitli besin kaynaklarından yararlanan topluluklar yaşıyordu. Bu topluluklar tavşan ve geyik gibi hayvanları avlıyor, kabuklu yemiş ve yabani fasulye, yabani otlar, ilkel bir mısır türü ve çeşitli kabak türlerini topluyorlardı. Yaklaşık MÖ 2 bin ile milada doğru bölgeden bölgeye değişen tarihlerde Mezoamerika'daki ilk tarımın temelleri atılmaya başlandı. Ancak bu insanlar yine de göçebe yaşam tarzlarını değiştirmediler. İnsanlar bitkisel ürünleri sadece yemek için değil; boya, ilaç ve kabaktan yapılmış maşrapalar gibi kapların üretiminde de kullanmak üzere yaklaşık 30 tür bitki ile tanışık durumdaydılar. Bu bitkiler arasında kırmızıbiber, domates, avokado, 5 farklı cins kabak, su kabağı ve fasulye vardı. Bitkilerin kullanımı zamanla değişmiştir. Örneğin, balkabağı önceleri tohumları için yetiştirilirken, sistemli ekim sayesinde acımsı tadı değişerek daha tatlı ve lezzetli bir hale gelmiştir. Ancak Mezoamerika'yı geliştiren ürün bunların hiçbiri olmamıştır.

Mısır Amerika'nın tarımının temelini oluşturmuştur. Mısırın kökeni ve özellikle de *Teosinte* adlı yabani ota (belki de mısırın yabani bir türü) arasındaki akrabalık hala büyük bir tartışma konusudur. *Teosinte*'den ya da bilinmeyen farklı bir bitkiden türemiş veya büyük

olasılıkla *Teosinte*'yi de içeren melez bir kökenden gelmiş olabilir. Mısırdan yaklaşık olarak M.Ö. 5.000 yılından beri faydalanılıyordu ama çok küçük bir tahıldı. İlk mısır koçanları ancak başparmak büyüklüğündeydi ve en az 2.000 yıl boyunca, öğütülüp un haline getirilerek değil, çiğnenerek tüketildi. Bunların her birini detaylarıyla örnekler vererek derste inceleyeceğiz.

Güney Amerika'nın atılımı da yerel ürünü olan ve And Dağları'nın temel besini olan patatesin tarıma alınmasıyla gerçekleşmiştir. Patates'in öyküsü uzundur. Bunların her birini detaylarıyla örnekler vererek derste inceleyeceğiz.

DİĞER BAZI UZAK KARALARDAKİ GELİŞMELER

Tarımın, dünyanın diğer bölgelerindeki gelişimini izlemek çok zordur. Bunun nedenleri, hem bu bölgelerde daha az arkeolojik inceleme yapılmış ve bitki kalıntılarının iyi korunamamış olması, hem de birçok bitkinin evcilleştirildikten sonra pek fazla değişiklik göstermemesidir.

Kök ve yumru köklerin evcilleştirilmesi büyük olasılıkla, özel bakım sağlanan alanlardaki yabani bitkilerin ekiminden biraz daha fazla çabaya gereksinim duyan kulkas ve hint yerelması kullanılarak M.Ö. 7-5.000 yıllarında güneydoğu Asya ve Yeni Gine'de gerçekleşti. Kulkas ve yerelması bu bölgedeki tarımın temelini oluşturuyordu ve normal koşullarda ekmek ağacı, bambu, hindistancevizi, muz ve sagu gibi bitkilerle ve diğer bölgelerden bağımsız olarak evcilleştirilen kümes hayvanları ve domuz gibi hayvanlarla birlikte kullanılıyordu. Polinezya halkının tarımı da Pasifik Okyanusu adalarına yayıldıkları dönemde bu sisteme dayanıyordu. Hint yerelması, batı Afrika'nın tropikal bölgelerinde de

evcilleştirilmişti ama bunun tarihini bilemiyoruz. M.Ö. 7.000-3.000 yılları arasındaki dönemde, And Dağları'nın doğusundaki ovalar, bölgedeki bitkilerden farklı bir tropikal besin (tatlı patates ve fıstık gibi) sistemi ürettiyordu. Bu besinlerin daha sonra kuzey ve orta Amerika'ya ve Karayipler'deki diğer tropikal bölgelere yayıldığı düşünülmektedir.

Dünya ölçeğine bakıldığında, Japonya'daki gelişmiş düzenli toplum çok geç ortaya çıkmıştır. Japonya kısmen de olsa Çin'deki dış gelişmelere bağımlıydı. Ama adada yaşanan toplumsal değişimlerin tarihi, tabakalaşmış ve belirli konularda uzmanlaşmış toplumların doğuşunda, besin üretimindeki değişikliklerin ne kadar gerekli ön koşullar olduğunu açıkça göstermektedir. Dünyanın en erken olmasa da oldukça erken çömleklerini yaratan el yapımı çömlekçiliğin M.Ö. 10.000 yıllarında Japonya'da başlamasına karşın; açık hava yerleşimleri, uzun bir süre boyunca yaklaşık 15 kulübeden oluşan ve nüfusun geyik ve domuz avlayarak, ayrıca da balık tutarak geçimini sağladığı küçük birimler olarak kaldı. Başlayan bu döneme Jomon dönemi adı verilmektedir. Bunların her birini detaylarıyla örnekler vererek derste inceleyeceğiz.